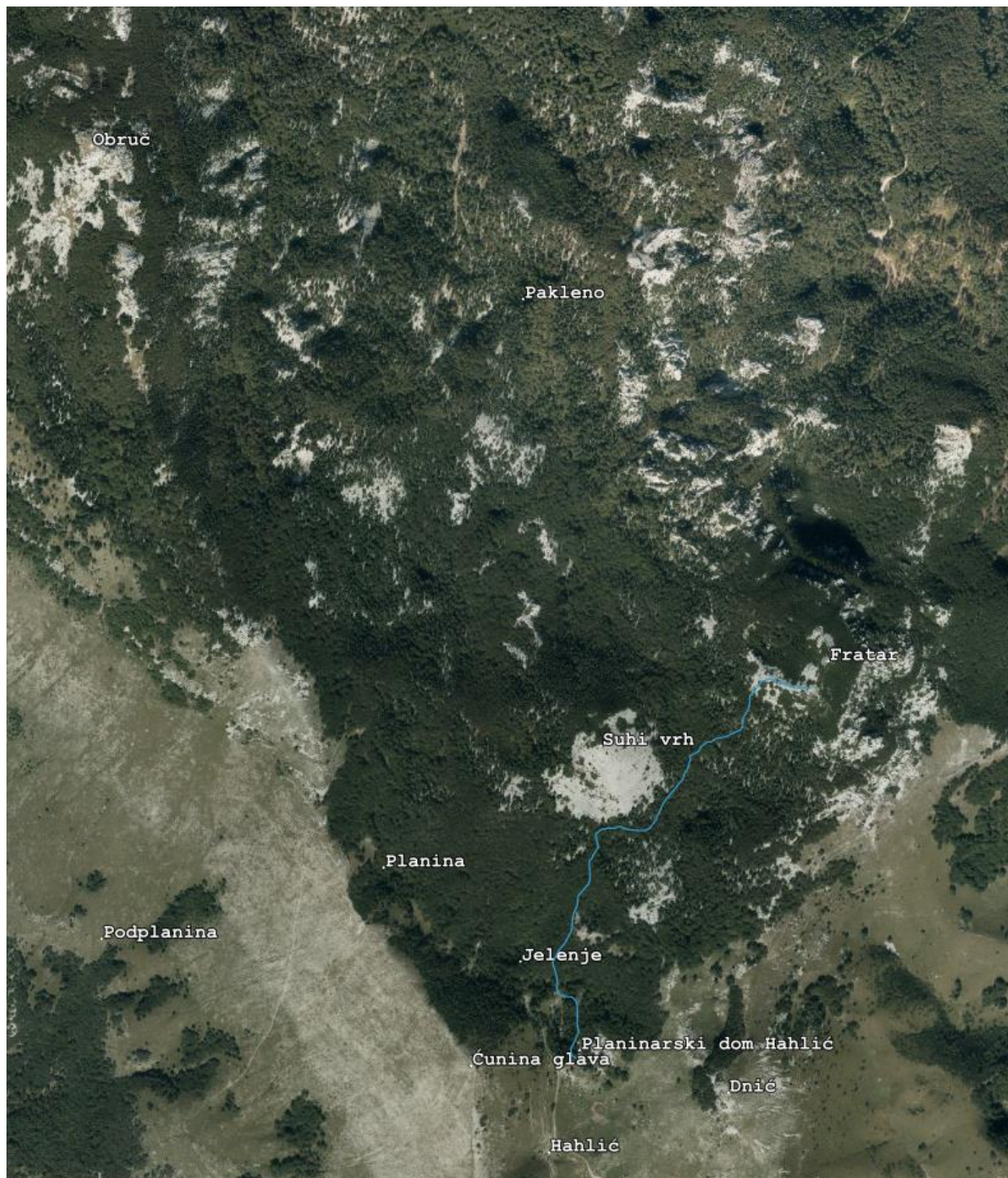
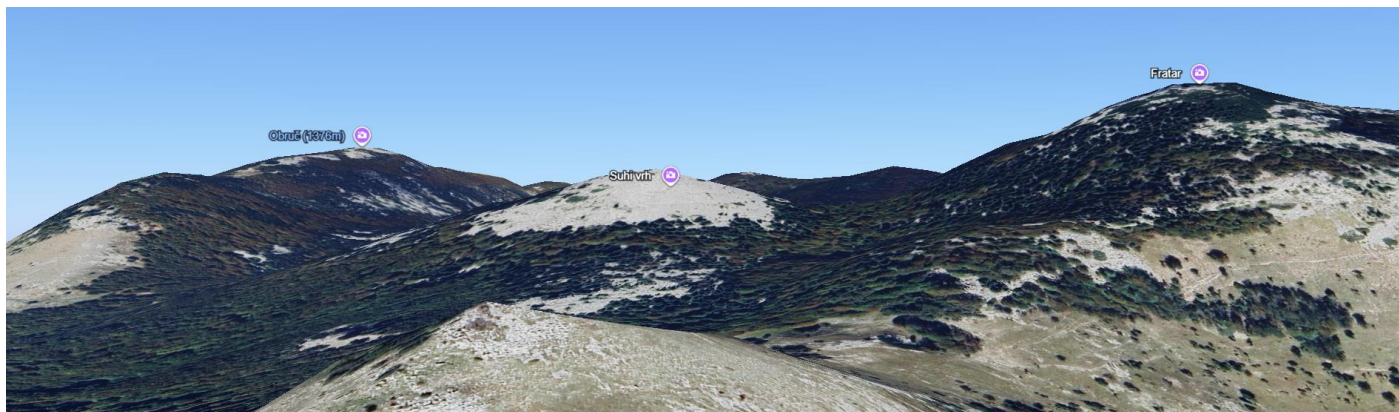
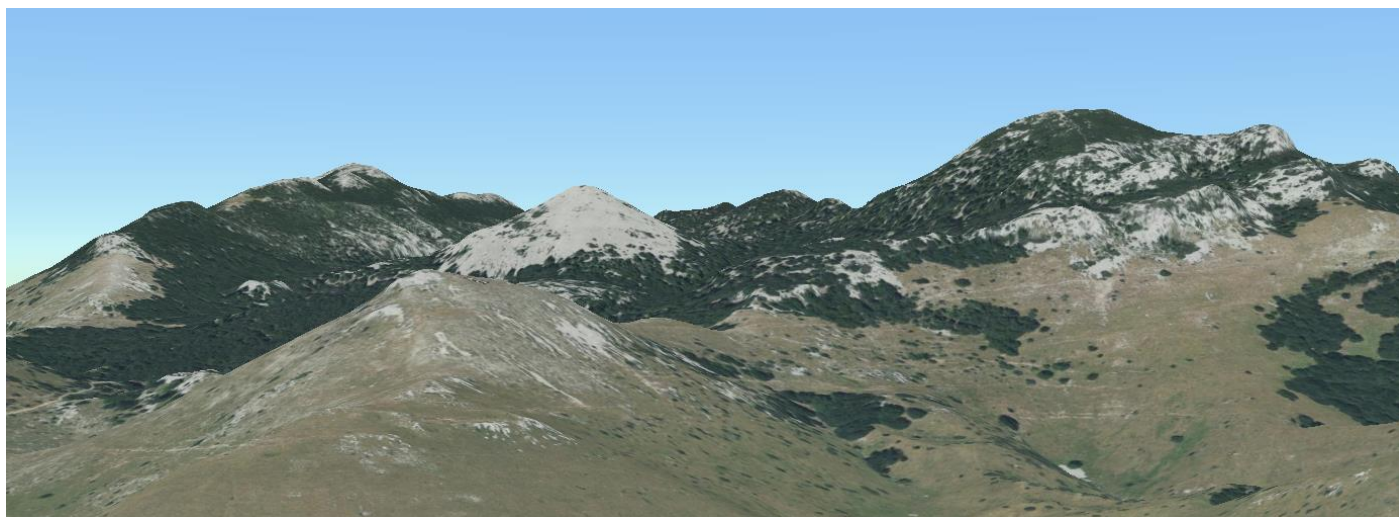

OD SUHOG VRHA DO FRATRA

Drago Špoljarić

Prije analize povijesti imenovanja i kartiranja toponima Suhi vrh i Fratar pogledajmo isječke 2D digitalne ortofoto karte i 3D prikaza (Geoportal, URL 1) i 3D prikaza (Google Earth, URL 2) ili iste na mrežnim stranicama da bi, bar djelomice, vizualizirati taj „pakleni“ (po Pakleno) predio riječkoga zaleđa i uočili prirodne kontraste. S jedne strane „gologlavost“ kamenitih vrhova i glavica a s druge strane bujnost vegetacije po okolnim padinama, obroncima i dolcima (slika 1).

Slika 1. Isječak 2D ortofoto karte i 3D prikaza (Geoportal) i 3D prikaza (Google Earth).

Treba li, dakle, bujna mašta da bi se poneki vrh imenovao Suhi? I nije aktualni Suhi vrh predodređen da ga se tako imenuje ponajprije zbog toga što je oširok i od podnožja neobrastao (osim djelomice sa sjeverne strane) a vrh mu je gol, bez ikakvog raslinja, i suh. Istodobno je „neinteresantan“ jer je niži za oko 70-ak m od susjednoga, osamljenoga i istaknutoga vrha čiji su padine strme i obrasle klekovinom a vršni greben, jugo-zapadna i sjeverna padina ogoljeni. Vjerojatno je bio uočljiviji i domaćem stanovništvu poglavito stočarima koji su svoja stada napasivali po nedalekim travnatim padinama i dolcima u blizini lokve i izvora Hahlić. Osobito je bio važan geodetima jer je s njega neometan vidik na sve strane za razliku od aktualnoga Suhog vrha. U doba prvih opsežnih triangulacijskih i topografskih izmjera A-U monarhije (XIX. st.) geodeti su na višem vrhu postavili trigonometrijsku točku potrebnu za izmjeru (točka je označena geodetskim stupićem, slika 17). A vrh su imenovali vjerojatno kako ga je nazivalo lokalno stanovništvo, stočari i težaci. Pritom valja znati da su A-U vojni geodeti i pomoćno osoblje bili temeljito educirani i pripremani za topografsku izmjeru i prikupljanje opisnih (oronimskih) podataka.

Svojedobno sam razvijajući Geodetski planinarski portal (GeoPP, URL 3) često posjećivao mrežne stranice Arcanum Maps¹ (URL 4) i pregledavao topografske karte iz vojnih izmjera hrvatskih zemalja u sklopu Habsburške monarhije (kasnije A-U monarhije) i uspoređivao aktualne oronime s istima na starim kartama. Tako sam prateći pojavljivanje oronima Tuhobić „odluta“ u riječko zaleđe do pl. doma Hahlić i okolnih vrhova, ponajprije do KT HPO Fratar (URL 5). I začudio se, na kartama iz vojnih izmjera nema toponima Fratar a ime toga vrha je Suhi vrh. A vrh kojega danas nazivamo Suhi vrh na tim je kartama bezimen. To me potaknulo na istraživanje povijesti imenovanja i kartiranja spomenutih vrhova.

¹ Mrežna stranica Arcanum Maps (URL 4) sadrži brojne stare, detaljne povijesne karte georeferencirane na aktualne (OpenStreetMap i satelitske). Karte su grupirane u cjeline - karte iz velikih vojnih izmjera i katastarski planovi, karte zemalja i gradova i tematske karte.

Toponimi Suhi vrh i Fratar na kartama i katastarskom planu iz A-U izmjera

Za potrebe istraživanja analizirat ćemo samo stare karte iz doba vojnih triangulacijskih i topografskih izmjera Habsburške (A-U) monarhije jer je pouzdanost podataka na tim kartama visoka.

Na karti iz I. vojne izmjere *Provinz Kroatien (1783–1784) - First Military Survey* nema toponima Suhi vrh i Fratar ali su kartirani poneki okolni vrhovi (npr. Knik=Dnić, Obruch=Obruč) (URL 6).

A na karti iz II. vojne izmjere (*Coastal Zone (1821–1824) - Second military survey of the Habsburg Empire*) nalazimo samo toponim Suhi vrh pridružen kartografskom znaku za trigonometrijsku točku (slika 2, URL 7). Kartirano je i nekoliko okolnih vrhova: Obrough (Obruč), Cunina glava (Ćunina glava), Dnih (Dnić) i dr.

Slika 2. Isječak karte *Coastal Zone (1821–1824) - Second military survey* (URL 7).

I na karti iz III. vojne izmjere (*Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000)*) toponim Suhi vrh pridružen je kartografskom znaku za trigonometrijsku točku i koti 1350 (slika 3, URL 8). Oko 500 m zapadnije označen je kotom 1280 neimenovani niži vrh. Na toj su karti i toponimi Obruč, Pakleno i novoimenovani Vidalj vrh koji je na karti iz prethodne izmjere imenovan Ćunina glava.

Slika 3. Isječak karte *Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey* (URL 8).

Prema koti 1350 na karti iz III. vojne izmjere Suhi vrh je na aktualnim kartama (pre)imenovan u Fratar (visina 1352,9 m na TK25 a 1350,5 na HOK5) a neimenovani (kota 1280) je dobio ime Suhi vrh (visina nije kartirana na TK25 a na HOK5 je 1274,3 m).

I na katastarskom planu (*Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX. century)*), Jelenje 1861) nalazimo uz oznaku za trigonometrijsku točku toponim Suhi (slika 4, gore). Preklapanjem satelitske snimke i katastarskog plana vidimo da položaj Suhi (vrh) odgovara položaju aktualnoga Fratra (slika 4, dolje). Na planu se pojavljuju i dva intrigantna „toponima“ - Gospodska gora² (ime čestice) i Grič³ (opis predjela). Na katastarskim se planovima ne prikazuje reljef, a imena opisuju samo područja/predjele na kojima se nalazi pojedina čestica („adresa“ čestice). Zbog toga je potrebno dodatno istražiti na što se odnosi, odnosno zašto je ime katastarske čestice Gospodska gora i ima li ikakve veze s oronimom Fratar? Ako je na planu Grič pogrešno napisan (ne ć već č), dakle grič, onda opisuje oblik reljefa. Naime, prema Hrvatskom jezičnom portalu *grič* je: 1. brežuljak; brdašce, glavica, uzvisina i 2. visoka nepristupačna stijena; strmina, vrlet (URL 10).

² Na aktualnom digitalnom katastarsko planu ime čestice je Gospodarska gora (URL 1).

³ Na aktualnom digitalnom katastarsko planu je Gruć (URL 1).

Na tematskoj karti *Opskrba krasa vodom u županiji Modruško-Riječkoj* (oko 1900.) toponimi Obruč, Suhi vrh, Vidalj v. i pripadajuće kote (slika 5, URL 11) identični su onima na topografskoj karti iz III. vojne izmjere (mjerila 1:25 000 ili 1:75 000) pa s pravom možemo zaključiti da je karta iz III. vojne izmjere kartografska podloga tematskoj karti.

Slika 5. Isječak tematske karte *Opskrba krasa vodom ... 1:200 000*, oko 1900. (URL 11).

Iz toga doba je i topografska karta *Kvarner* iz 1911. (slika 6, URL 12) čija je kartografska podloga također topografska karti iz III. vojne izmjere (mjerila 1:25 000 ili 1:75 000).

Slika 6. Isječak topografske karte *Kvarner*, 1911. (URL 12).

I topografska karta *Fiume und Delnice* (K. k. Militärgeographische Institut, s početka XX. st. ili izdanje iz 1918.) sastavljena je od listova topografske karte u mjerilu 1:75 000 iz III. vojne izmjere (slika 7, URL 13).

Slika 7. Isječak karte *Fiume und Delnice* 1:75 000, K. k. Militärgeographische Institut, početak XX. st. (URL 13).

Toponimi Suhi vrh i Fratar na topografskim kartama između dva svjetska rata i u službenim kartama bivše države

Između dva svjetska rata na području hrvatskih zemalja nije bilo sveobuhvatne i sustavne topografske i katastarske izmjere već je Vojno geografski institut Kraljevine SHS/Jugoslavije tiskao karte na temelju postojećih karata iz precizne A-U izmjere djelomice ih nadopunjujući (reambulacija⁴). A za područje Istre karte je tiskao Vojno geografski institut iz Firence (IGM, Istituto Geografico Militare) također na temelju karata iz precizne A-U izmjere u mjerilu 1:25 000.

Toponim Fratar pojavljuje se na VGI-ovim topografskim kartama početkom 1930-ih godina. Primjerice, 1932. godine VGI tiska reambulirani list *Sušak*⁵ u mjerilu 1:100 000 a 1933. i u mjerilu 1:50 000 na kojima nalazimo toponim Fratar pridružen koti 1350 označenoj znakom za trigonometrijsku točku (slika 8, URL 15 i 16). Dakle, nakon provedene reambulacije 1929-1930. prvi se puta na kartama pojavljuje toponim Fratar. Na tim kartama sitnijeg mjerila nema toponima Suhi vrh (generalizacija) ali je označena kota 1280.

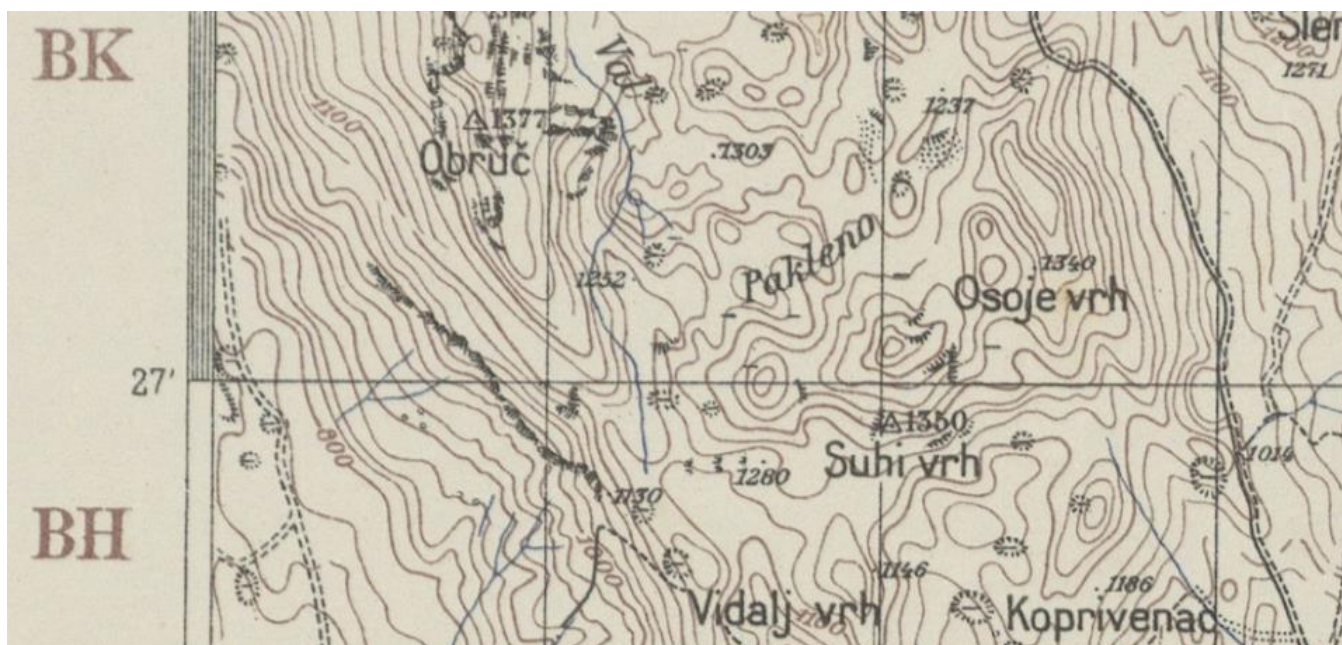
⁴ Reambulacija - Radovi kojima se u neki dokument unose novi elementi koji su se pojavili nakon njegove izrade. Za razliku od održavanja, koje se provodi neprekidno, reambulacija se može izvoditi odjedanput, nakon dužeg vremenskog razdoblja od prvotne izrade. (URL 14),

⁵ Karta prikazuje područje Rijeke i Sušaka u vrijeme kad su postojali kao dva grada u dvije države.

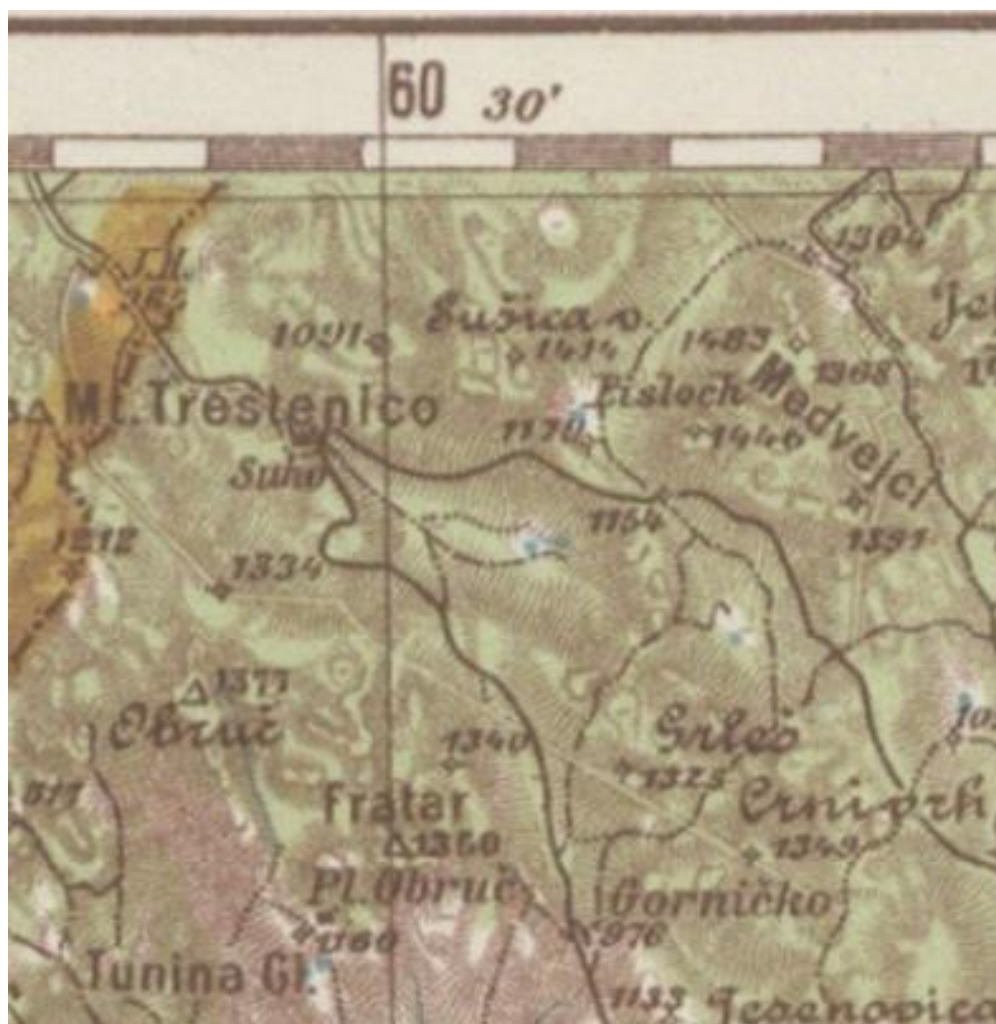
Slika 8. Isječak reambulirane VGI-ove karte list Sušak (1:100 000 i 1:50 000) iz 1932. i 1933. (URL 15 i 16).

Na IGM-ovoj topografskoj karti list *Fiume Eneo* u mjerilu 1:50 000 iz 1934. godine uz kotu 1350 i znak za trigonometrijsku točku i dalje je oronim Suhi vrh a kotom 1280 je označen i niži vrh (slika 9, URL 17).

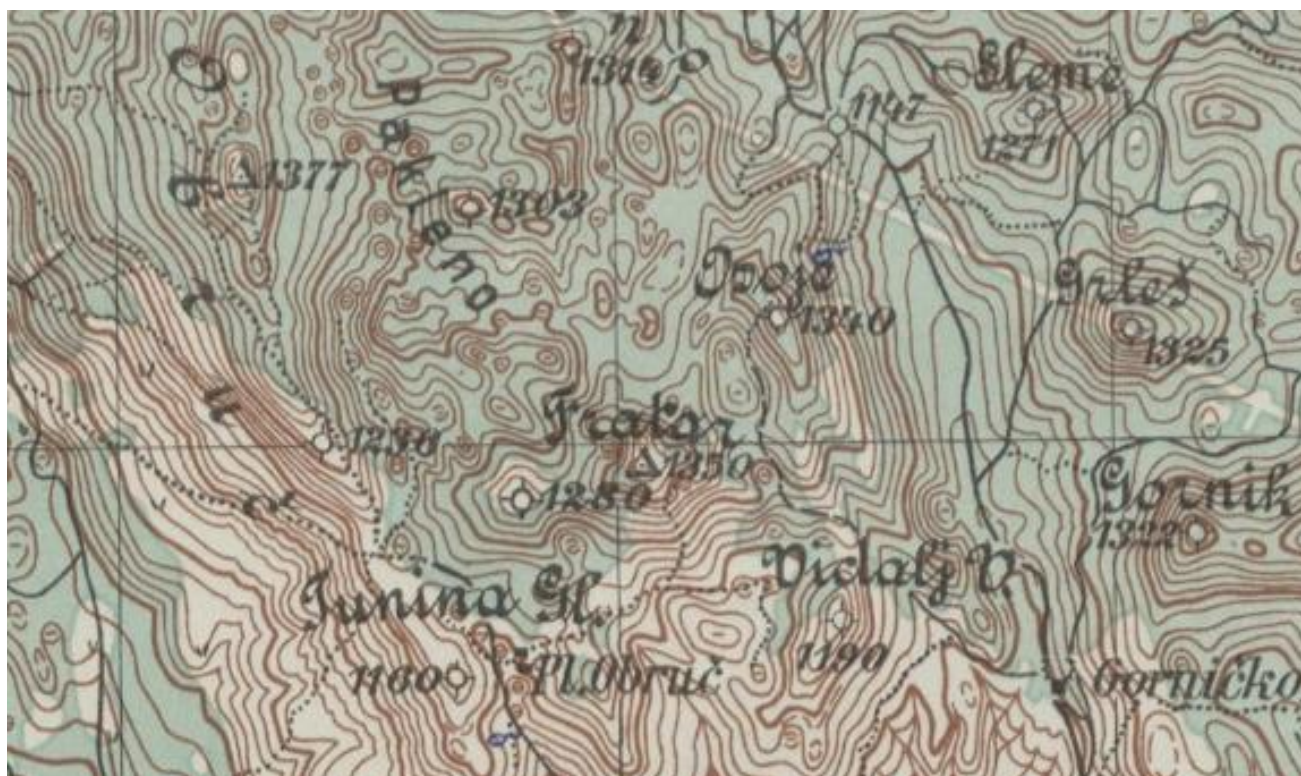
Slika 9. Isječak IGM-ove karte list *FIUME ENEO* (1:50 000) iz 1934. (URL 17).

Koncem 1930-ih ustaljeno je kartiranje oronima Fratar npr. na karti *Generalkarte von Mitteleuropa Balkan* 1:200 000, list *Pola* iz 1941. godine (slika 10). Kartografski su izvornici za tu kartu *Osterreichische Spezialkarte* 1:75 000, *Karte von Italien* 1:100 000 (1923-1933) i *Karte von Jugoslawien* 1:100 000 (1932-1934) i prema tomu jasno je otkuda toponim Fratar.

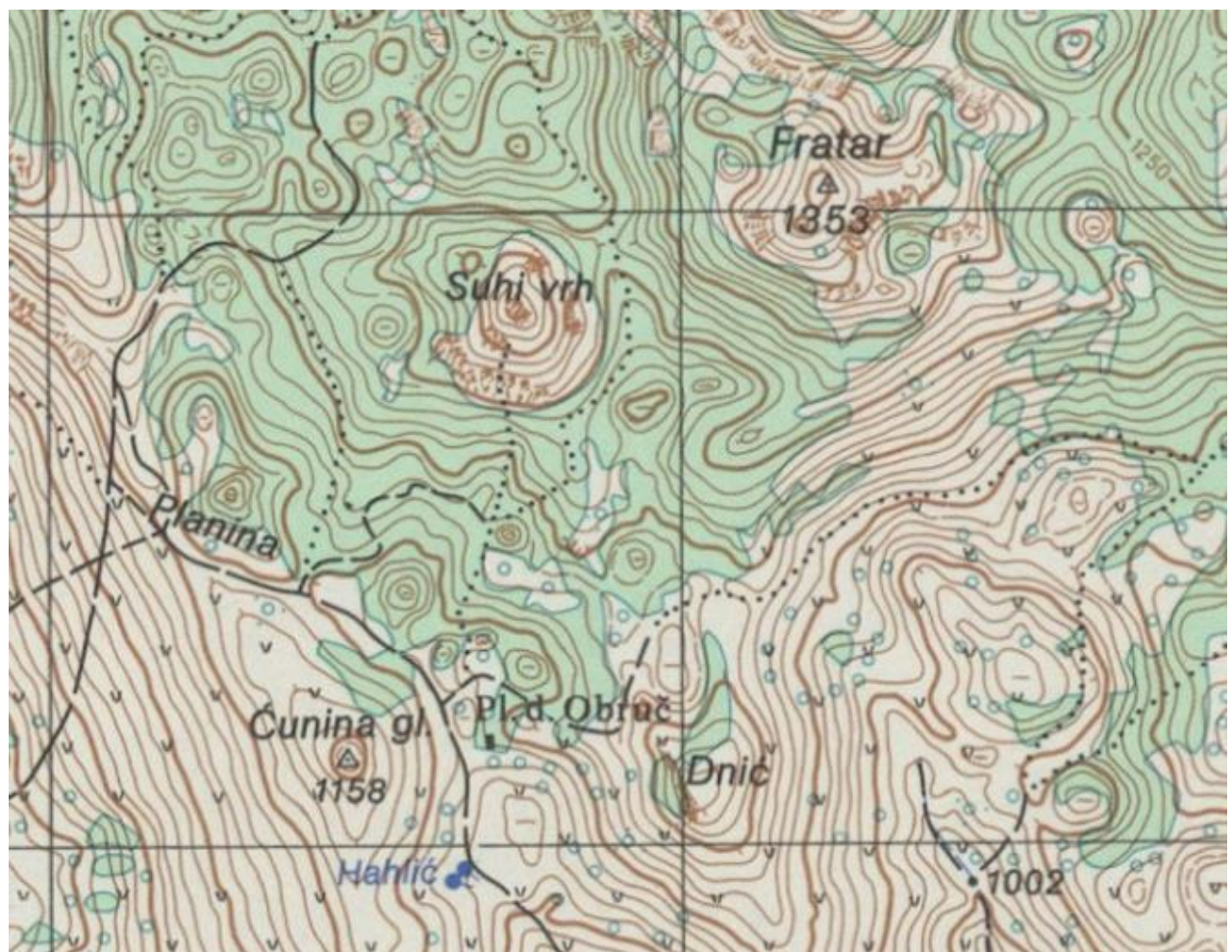
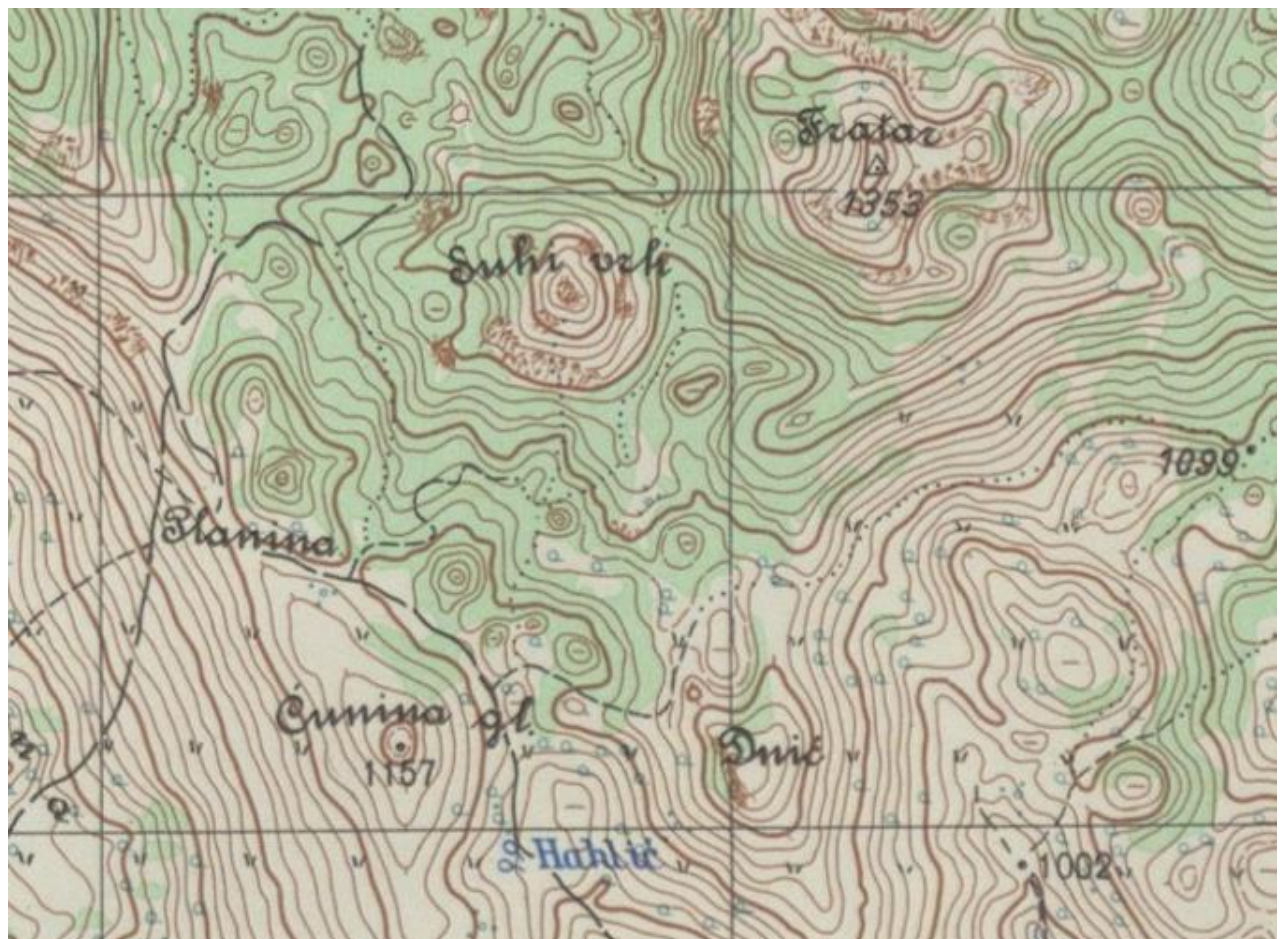
Slika 10. Isječak *Generalkarte von Mitteleuropa Balkan* 1:200 000, list *Pola* iz 1941. godine.

Ubrzo nakon završetka II. svjetskog rata Vojno geografski institut (VGI) započinje topografsku izmjeru novonastale države. Kao i u Kraljevini SHS/Jugoslaviji tako je i u SFRJ izradba i izdavanje listova TK25 bilo centralizirano u nadležnosti VGI. Prva topografska izmjera započeta je 1947. a završila dvadesetak godina kasnije (1968.) tiskanjem zadnjeg lista TK25 (prvo izdanje). U međuvremenu, sredinom 1950-ih, VGI objavljuje list *Sušak* u mjerilu 1:50 000 izrađen na osnovu reambulacije iz 1930. godine na kojem oronimski sadržaj tematskog područja nije promijenjen u odnosu na list *Sušak* iz 1933. (slika 11, URL 16).

Slika 11. Isječak VGI-ove karte list *Sušak* (1:50 000) iz 1956. (URL 16).

Na osnovi druge provedene topografske izmjere od 1969. do 1980. izdavani su listovi drugog izdanja TK25 a do 1985. drugoga dopunjenog izdanja. Na listu *L33-503-302-105-54-25/2 Klana* iz 1960. (prvo izdanje TK25) kao i na listu *367-2-2 Rijeka 2-2 (Klana)* iz 1976. (drugo izdanje TK25) nalazimo oba toponima Fratar i Suhi vrh, pritom je samo uz toponim Fratar kartografski znak za trigonometrijsku točku i kota 1353 (slika 12, URL 18 i 19). Naglasimo i da je pravilnik o izradi TK25 bio strog, naročito u dijelu koji propisuje način prikupljanja onomastičkih podataka odnosno izradi sastavljačkog originala naziva (ponajprije se to odnosi na drugo izdanje TK25).

Slika 12. Isječak TK25 list *Klana* i list *Rijeka 2-2 (Klana)*, Geografski institut JNA 1960. i 1976. (prvo i drugo izdanje)
(URL 18 i 19).

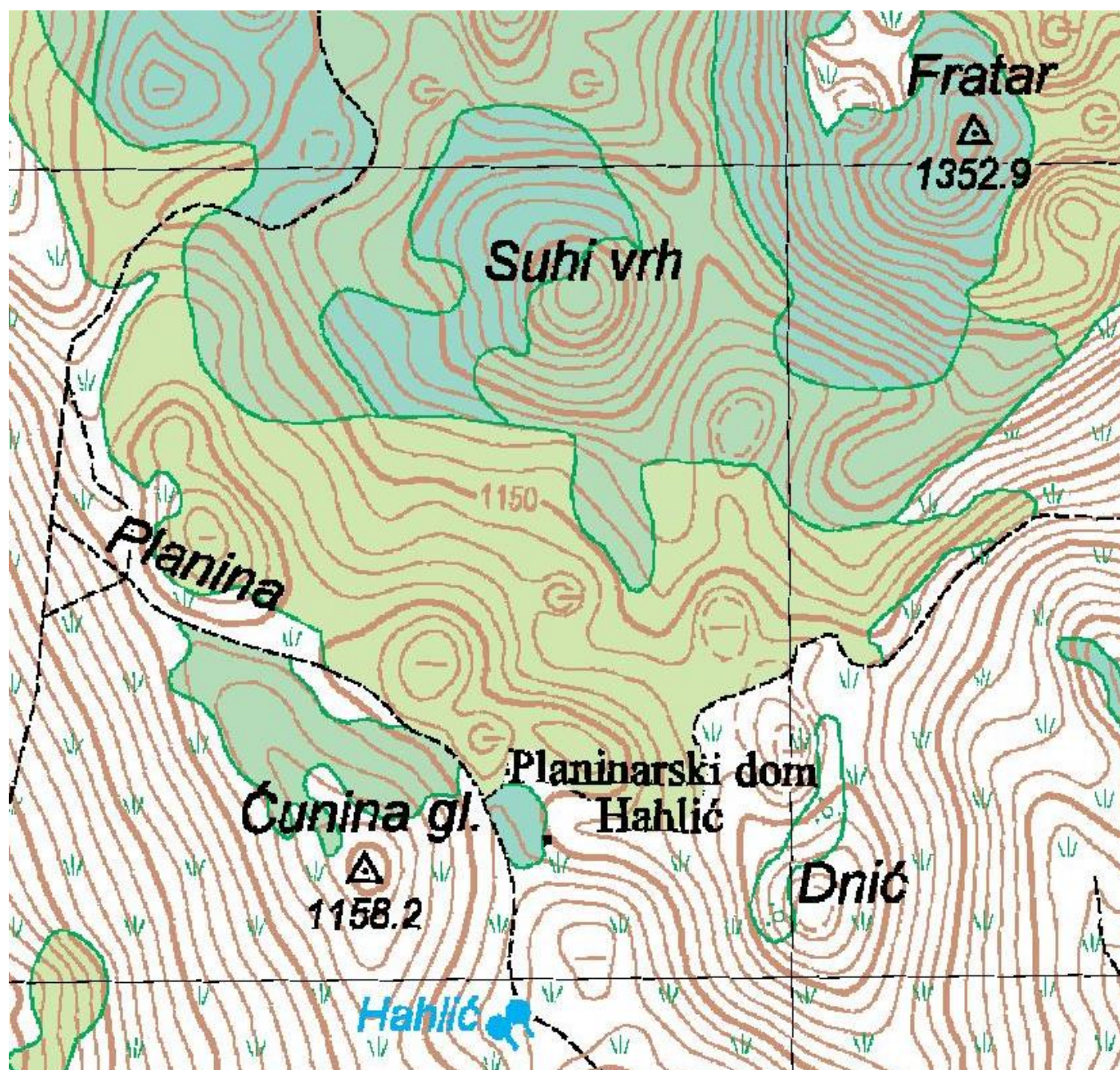
Izradba listova Osnovne državne karte (ODK) u mjerilu 1:5000 nije bila centralizirana već su listovi izrađivani u geodetskim zavodima u nadležnosti Republičke geodetske uprave (RGU). Na listovima ODK *Risnjak-13 i 23* iz 1984. nalazimo oba toponima Fratar i Suhi vrh uz pripadajuće kote 1350,9 i 1274,8 (slika 13).

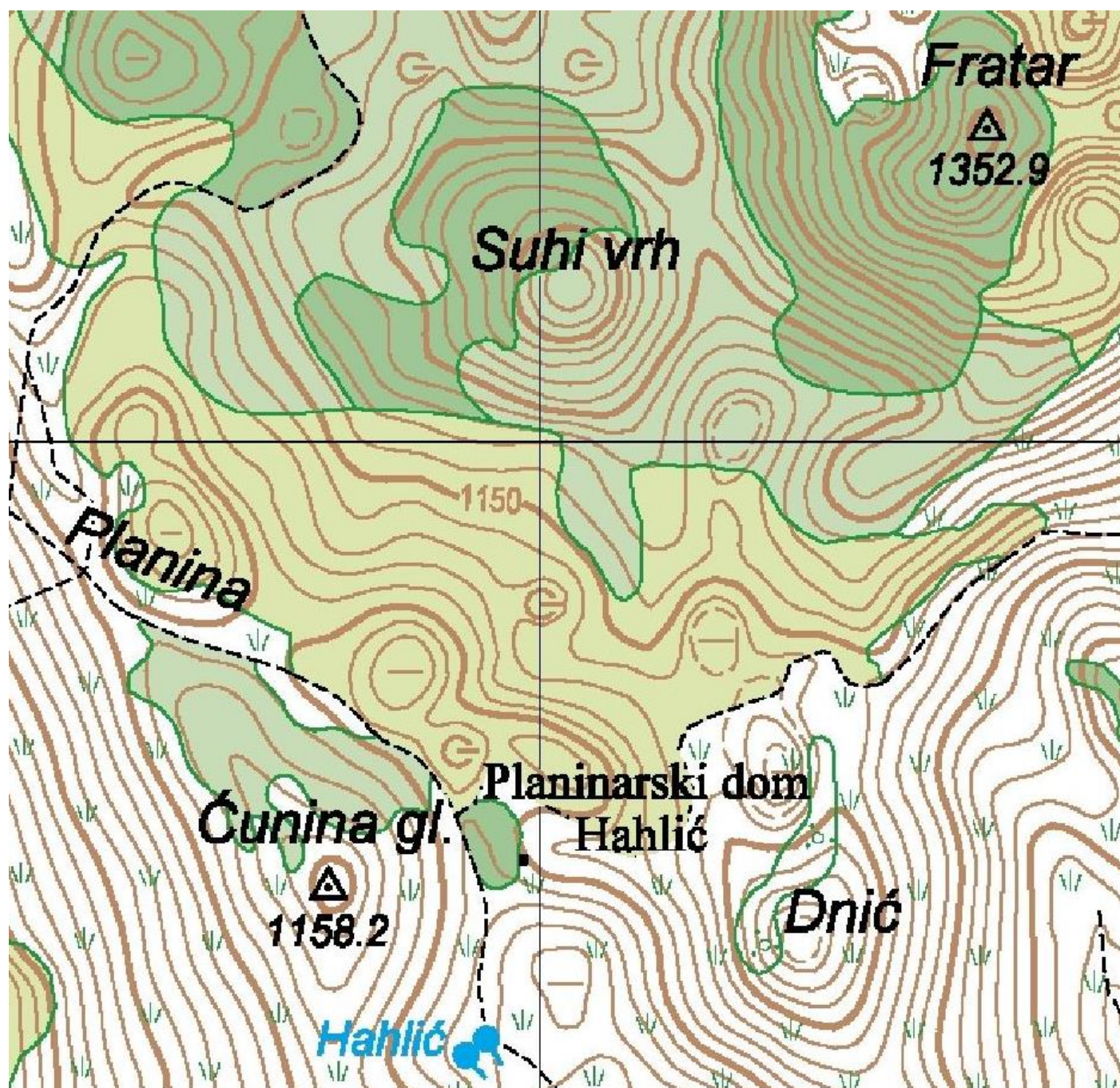
Slika 13. Isječak ODK lista Risnjak-13 i 23, Geodetski zavod Rijeka, 1984.

Toponimi Suhi vrh i Fratar na službenim kartama u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je osamostaljenjem ostala bez izdavačkih i reproduksijskih originala, a raspolagala je samo određenim brojem otisaka tih karata. Ubrzo Državna geodetska uprava (DGU) izrađuje reproduksijske originale iz starih TK25 (faksimilsko izdavanja topografskih karata). Te karte nisu u potpunosti faksimili jer se mijenja npr. cjelokupni izvanokvirni sadržaj, nazivi listova, imena pojedinih naselja i objekata (toponimi) sukladno hrvatskom jeziku a dodana je i državna granica između Hrvatske i drugih država nastalih raspadom bivše države. Sadržaj tih listova odgovara sadržaju listova TK25 koje je izdavao VGI. U razdoblju od 2006. do 2010. izrađeni su novi listovi TK25 za cijelo područje Hrvatske (slika 14, URL 1) i uspostavljena je temeljna topografska baza. Ubrzo se pristupilo reviziji prvog izdanja TK25 homogenizacijom i ažuriranjem kartografskih podataka. Uvedena je nova kartografska projekcija HTRS96/TM i nova podjela na listove TK25 službenih karata RH (slika 15, URL 1). Ujedno je promijenjen izgled formatiranih karata.

Slika 14. Isječak DGU-ove TK25 list *Klana* 4514-2-2-2 (prvo izdanje).

Slika 15. Isječak DGU-ove TK25 list *Risnjak 25-4-107-5* (drugo izdanje).

Na svim hrvatskim izdanjima TK25, bilo faksimilno bilo dva nova DGU-ova izdanja kao i u Registru geografskih imena (RGI) isti su oronimi - Fratar (uz znak za trigonometrijsku točku i kotu 1325,9) i Suhi vrh, bez kote, samo ime.

Prekontrolirani i dopunjeni listovi ODK *Risnjak-13 i 23* tiskani su i stavljeni u službenu uporabu 2011 godine kao listovi HOK5 s nazivima *Risnjak 5E19-13 i 5E19-23*. Uz oronime Fratar i Suhi vrh kartirane su vršne točke s visinama 1350,9 m i 1274,8 m (slika16, URL 1).

Slika 16. Isječak DGU-ove HOK5, list *Risnjak 5E19-13 i 5E19-23* (URL 1).

U registru geografskih imena Fratar je vrh (URL 20). Vršna točka označena je geodetskim stupićem na uskom i izduženom vršnom grebenu, djelomice obraslom klekovinom (slika 17). Na početku grebena, oko 70-ak m prije vršne točke, je oveća kamena gomila a uz nju upisna kutija i žig KT HPO-a.

Slika 17. Vrh Fratar označen geodetskim stupićem.

I oronim Suhi vrh je prema opisu u RGI (vrsta objekta) također vrh (URL 20). Na maloj vršnoj zaravni je kamena gomila, upisni tuljac i žig KT pl. obilaznice „Planinarski putovi Hahlića kroz Pakleno do Nebesa“ (slika 18).

Slika 18. Mala vršna zaravan Suhog vrha.

Umjesto zaključka

Na kartama iz II. i III. topografske izmjere Habsburške/A-U monarhije i na drugim topografskim i tematskim kartama do konca 1920-ih nalazimo samo oronim Suhi vrh uz znak za trigonometrijsku točku i kotu. Prema položaju i visini (koti) ime toga vrha na suvremenim kartama je Fratar. Oronim Fratar prvi put se pojavljuje na topografskim kartama u Kraljevini Jugoslaviji nakon provedene reambulacije (1929-1930) karata iz III. vojne izmjere. A oronim Suhi vrh pridružen je nižem zapadnijem vrhu oko 500 m zračne udaljenosti od Fratra. Suhi vrh se pojavljuje na kartama u mjerilu 1:25 000 i krupnijem a na kartama u mjerilu 1:50 000 i sitnijem vrh je označen samo kotom. Ti su oronimi i na službenim kartama Republike Hrvatske.

A-U vojni geodeti su s razlogom izabrali aktualni Fratar, kao viši vrh otvorenoga vidika, za postavljanje (stabilizaciju) trigonometrijske točke potrebnu za triangulacijsku i topografsku izmjeru. No, jesu li tom višem vrhu pridružili ime kako ga je nazivalo lokalno stanovništvo, stočari i težaci ili su „ukrali“ ime susjednom, geodetima „nevažnom“ nižem i golom vrhu, i „pripisali“ višem? Znajući da su A-U geodeti temeljito educirani i pripremani za topografsku izmjeru i prikupljanje oronimskih podataka malo je vjerojatno.

Zbog nemogućnosti pribavljanja sastavljačkog originala naziva (VGI, Beograd) odnosno opisa kako su i od koga VGI-ovi geodeti 1929-e prikupljali onomastičke podatke ne znamo izvor i razlog(e) uvođenja do tada „nepoznatog“ oronima Fratar. Ima li ime Fratar nekakvu poveznicu s imenom katastarske čestice *Gospodska gora* na planu iz A-U katastarske izmjere (1861.) potrebno je dodatno istražiti.

Izvori

Topografske karte na području Hrvatske, ur. S. Frangeš, aut. S. Ćosić, M. Alilović, S. Frangeš, I. Landek, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2012.

Mrežni izvori

URL 1: DGU, Geoportal, <https://geoportal.dgu.hr/> (18. 2. 2026.)

URL 2: Google Earth,

https://earth.google.com/web/@45.43872902,14.48569186,1103.62619161a,774.11128326d,35y,3.10066535h,84.77840302t,0r/data=CgRCAGgBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA (19. 2. 2026.)

URL 3: Geodetski planinarski portal, <https://geopp.planinarski-portal.org/>, (17. 2. 2026.)

URL 4: Arcanum Maps, <https://maps.arcanum.com/en/>, (17. 2. 2026.)

URL 5: HPS, KT HPO Fratar, <https://www.hps.hr/info/hrvatski-vrhovi/fratar-vrh/> (17. 2. 2026.)

URL 6: Provinz Kroatien (1783–1784) - First Military Survey,

<https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-croatia/?layers=osm%2C145&bbox=1603371.9214457953%2C5684916.273481142%2C1621965.2285761647%2C5693477.220649082> (19. 2. 2026.)

URL 7: Coastal Zone (1821–1824) - Second military survey of the Habsburg Empire,

<https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-costalzone/?bbox=1607906.8648030213%2C5690915.44503877%2C1617862.7877371656%2C5695353.569993579&map-list=1&layers=osm%2C8> (19. 2. 2026.)

URL 8: Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000)

<https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?layers=osm%2C129&bbox=1608101.3103206088%2C5690039.267948275%2C1617397.9638857935%2C5694319.741532246> (19. 2. 2026.)

URL 9: Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX. century)

<https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=osm%2C3%2C4&bbox=1611299.1250586342%2C5691742.380484737%2C1613623.2884499305%2C5692812.498880729> (19. 2. 2026.)

URL 10: Hrvatski jezični portal, <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, (17. 2. 2026.)

URL 11: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Opskrba krasa vodom u Županiji modruško-riječkoj, <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=657059> (17. 2. 2026.)

URL 12: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Kvarner,

<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=814529> (17. 2. 2026.)

URL 13: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Fiume und Delnice,

<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=812957> (17. 2. 2026.)

URL 14: DGU, Geodetsko informatički rječnik, <https://dgu.gov.hr/geodetsko-informaticki-rjecnik/163?slovo=r>, (17. 2. 2026.)

URL 15: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Sušak 1:100 000,

<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=814158> (19. 2. 2026.)

URL 16: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Sušak 1:50 000,

<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=813008> (19. 2. 2026.)

URL 17: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Fiume Eneo,
<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=814607> (19. 2. 2026.)

URL 18: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, TK25, list Klana,
<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=816507> ili
https://www.topografskakarta.com/jugo/download/hrv_25/maps/klana.html (19. 2. 2026.)

URL 19: Digitalna zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, TK25, list Rijeka 2-2 (Klana),
<https://digitalni.ppmhp.hr/?pr=i&id=816630> (19. 2. 2026.)

URL 20: Registar geografskih imena <https://rgi.dgu.hr/rgigis/> (17. 2. 2026.)